

LITTERATUR

Jan Eckerdal, *Folkkyrkans kropp. Einar Billings ecklesiologi i postsekulär belysning* (Skellefteå: Artos 2012) 383 sid.

Att Einar Billing och hans begrepp ”folkkyrkan” har varit och är av stor betydelse i Svenska kyrkan är svårt att ifrågasätta. I *Kyrkoordningen* fungerar ”folkkyrka” som en bestämning av vilken sorts kyrka Svenska kyrkan är och skall vara. Många har använt terminologin och på så sätt legitimerat sin kyrkosyn. Termen förblir densamma. Innehållet varierar.

Jan Eckerdal menar i sin avhandling *Folkkyrkans kropp. Einar Billings ecklesiologi i postsekulär belysning* att kyrkan i alla tider och på alla platser har ett ecklesiologiskt dilemma att förhålla sig till, en spänning mellan att vara i världen men samtidigt inte av den. Risker finns; att absorberas av, alternativt isoleras från, det övriga samhället. Syftet med avhandlingen är ”... att ge ett teologiskt bidrag till en kritisk reflektion över hur Svenska kyrkan tar plats i den sociala verkligheten.” (23)

Eckerdal tar sig an uppgiften genom att undersöka Billings folkkyrkoteologi med fokus på hur han löser det ecklesiologiska dilemmat. För att få perspektiv på detta låter han två representanter för postsekulär teologi komma till tals; William Cavanaugh och Graham Ward. Postsekulär teologi ifrågasätter bland annat att det finns en traditionsoberoende sekulär sfär av verkligheten, snarare ligger det sekulära perspektivet djupt inbäddat i en tradition. Det offentliga rummet uppfattas som radikalt pluralistiskt och religiös tradition lika berättigad som sekulär tradition. I avhandlingens sammanhang bidrar Cavanaugh framför allt med en relativisering av staten och dess ställning i förhållande till kyrkan och Ward framför allt genom sin syn på Kristi kropp och dess betydelse för kyrkans sociala förkroppsligande.

Eckerdal visar med all önskvärd tydlighet att gemenskapen i kyrkan inte står i centrum i Billings folkkyrkoteologi. Det gör i stället förkunnelsen av Guds ord och utdelandet av sakramenten. Han betonar att Guds ord och dess erbjudande om nåd kommer i första hand. Mottagandet av nåden och mottagaren flyttas ur blickfältet och gemenskapen betonas inte. Eckerdal myntar det fyndiga begreppet ”ecklesiologisk huvudfoting” för att åskådliggöra detta – en figur som saknar kropp; i det här fallet social kropp. ”Gud är den *aktive nådesgivaren*, människan är den *passivt mottagande* och kyrkan är *instrumentet* för att erbjudandet om denna nåd skall förmedlas till varje människa”, skriver Eckerdal och påpekar att passiva mottagare knappast bildar en engagerad gemenskap. (71)

När Svenska kyrkan inte förkroppsligas i den sociala verkligheten uppstår ett tomrum, vilket dock inte förblir tomt. I stället fylls det snart av något annat. Hos Billing fylls tomrummet av prästen, vilket är anmärkningsvärt eftersom Billing har en ytterst funktionell ämbetsyn. Inom unglyrkörörelsen, åtminstone

fram till 1914, finns tendenser till att fylla tomrummet med nationalistiska tongångar. Detta var Billing ytterst kritisk till, men saknade enligt Eckerdal i allt väsentligt resurser för att kunna formulera något hållbart alternativ. Något som däremot Cavanaugh har. Efter diverse modifieringar landar Eckerdal själv i att Cavanaugh kan lära oss att staten och kyrkan är sociala kroppar med ibland motsatta motiv, som kan hamna i konflikt. Kyrkan som social kropp har resurser för att vara en destabiliserande motkultur – inte mot staten i sig, men väl mot statsmakten när den är orättfärdig. Detta leder förenklat och tillspetsat till att Luthers, och även Billings, två regementen ersätts av Augustinus två städer – en teologi som synes betona harmonin mellan stat och kyrka ersätts därmed av en teologi där stat och kyrka mycket väl kan komma i konflikt.

Eckerdals avhandling är välskriven och intressant. Han bidrar till en bättre förståelse av hur spänningen mellan att vara kyrka i världen men inte av den konkret gestaltas i Billings kyrkosyn. Dess möjligheter och svårigheter blir tydliga. Eckerdal lyfter dessutom på ett förtjänstfullt sätt fram Billings egna tvivel på och brottnings mot sin kyrkosyn, vilket inte alltid blir tydligt bland folkkyrkotankens försvarare. Frågan är dock om inte Cavanaugh och Ward, eventuellt också Eckerdal, drar för stora växlar av den kristna kyrkans annorlundska i världen och därmed inte klargör den komplexa relationen mellan kyrka och stat, kyrka och värld. Men det är också uppenbart att Eckerdal i deras teologi finner redskap för en analys av folkkyrkoteologin som gör att viktiga problem och frågeställningar lyfts fram i ljuset. Frågor som förblir utmanande, kräver bearbetning och svar. Mot bakgrund av allt detta: Har du inte läst *Folkkyrkans kropp* – gör det!

Eckerdals avhandling ställer oss alltså inför viktiga utmaningar. Hur ska vi då ta oss an dessa? Genom en djuplodande förnyelse av traditionen från Billing, Gustaf Wingren och Gustaf Aulén lägger vi, enligt min mening, en god och i allt väsentligt tillräcklig grund för detta. Jag tror det är möjligt att utgå ifrån Billings kyrkosyn men lösa det ecklesiologiska dilemmat lite annorlunda än han själv gjorde. Wingren utvecklar Billings grundsyn, integrerar den i en genomarbetad skapelseologi och betonar det dynamiska draget i Luthers syn på skapelsen och lagen och undviker därmed det statiska och harmoniserande drag som ibland vidhäftar synen på Guds handlande i två regementen. Aulén betonar i sin tur att också staten kan bli diabolisk och då måste en kristen, också en evangelisk sådan, lyda Gud mer än människor.

Huvudfotingens kropp bör enligt min mening inte i första hand likna familjens eller vänskapens täta gemenskap, utan snarare den som uppstår i gemensamt arbete, till exempel med att utöva diakoni och mission. Eller den gemenskap som uppstår när döpta, och eventuellt troende, samlas till gudstjänst eller undervisning, för att sändas ut till tjänst i Guds skapelse. Då lyfts Billings positiva syn på församlingskärnan fram,

samtidigt som hans i grunden riktiga varningar för den täta gemenskapens risker tas på allvar.

Mats Aldén
TD, Lund

Jacques Ehrenfreund & Pierre Gisel (red.), *Religieux, société civile, politique* (Lausanne: Éditions Antipodes, 2012) 329 sid.

Boken om det religiösa, civilt samhälle och politik är resultatet av ett kollokvium i Lausanne i maj 2011. Den är tematiskt indelad i fyra huvudavdelningar som var och en innehåller en kort inledning samt två till fem bidrag av varierande längd, det kortaste på tio sidor och det längsta om trettiofem sidor. Redaktörerna Jacques Ehrenfreund och Pierre Gisel presenterar tematiken och sätter både den och boken i ett sammanhang i ett öppningskapitel. Det finns däremot inga sammanfattande slutsatser utan boken avslutas med presentationer av de sammanlagt femton artikelförfattarna.

Den första avdelningen handlar om religion och konflikt i Europa, i första hand ur ett historiskt perspektiv. Olivier Christin, historiker verksam i Neuchâtel och i Paris, visar på komplexiteten i schemat ”en härskare, en religion”, utifrån en studie av samhälle, samvete och bekännelse i det fransktalande Schweiz under 1500-talet. Historikern och antropologen Christian Grosse från Lausanne skriver om tolerans och samexistens under den moderna tiden, med tonvikt på 1600-talet.

Avdelning två kretsar kring förhållanden i Frankrike och hur det politiska haft företräde framför det religiösa under tiden från revolutionen och framåt. Philippe Portier som är verksam vid *École Pratique des Hautes Études* i Paris tar upp förhållandet mellan statens neutralitet och samvetsfriheten genom att studera skola och religion i det av *laïcité* präglade Frankrike. Inte minst visar Portier på hur detta förhållande förändrats under historiens lopp. Historikern Rita Hermon-Belot från Paris diskuterar den speciella situationen, framför allt under 1800-talet, med ”erkänd trosutövning” (*cultes reconnus*) i Frankrike. Patrick Weil, socialhistoriker i Paris, analyserar två fall av omdebatterad lagstiftning i Frankrike. Det första fallet rör förbudet mot utpräglade religiösa symboler i offentliga skolor (2004). Det andra fallet rör förbudet mot att bära burka på offentlig plats (2011). I artikeln hävdar Weil att de två lagarna är olika, av olika ursprung och att de delvis står i ett motsatsförhållande till varandra.

Bokens tredje avdelning behandlar frågor om politiska processer i förhållande till det religiösa i samtiden utanför Europa. Farhad Khosrokhavar som är verksam vid *L'École des hautes études en sciences sociales*, Paris, skriver om den så kallade arabiska vä-

ren. I sin text pekar Khosrokhavar bland annat på hur nya former av religiositet växer fram i Mellanöstern. Monika Salzbrunn är professor i migrationsforskning i Lausanne. Hon avhandlar i sin artikel frågan om det religiösa och det politiska i fransktalande muslimska Afrika, med nedslag i Senegal och Elfenbenskusten, och frågan om instrumentalisering av religiösa identiteter i olika typer av konflikter. Judaistikern Jacques Ehrenfreund vid universitetet i Lausanne diskuterar det speciella sätt på vilket begreppen religion och nation framträder i den judiska traditionen. Han gör det utifrån analyser av en samtida israelisk debatt om uttrycket en ”judisk och demokratisk stat” i självständighetsdeklarationen från 1948. Raphaël Rousselau, historiker och antropolog i Lausanne, tar upp urbefolkningars religioner. Han pekar bland annat på sambandet mellan hävdandet av religiös identitet och sociopolitiska och ekonomiska förhållanden. Christian Indermuhle, assistent vid ett forskningsprogram i Lausanne, behandlar antropologen Ruth Benedicts bok *Patterns of Culture*. Utifrån denna text diskuterar Indermuhle svårigheten att som antropolog frigöra sig från egna vanor och tankar samtidigt som det finns en nödvändighet att etablera distans.

Den sista huvudavdelningen tar upp debatten om det religiösa i senmoderniteten och om civilsamhället och det politiska. Islamologen Reinhard Schulze från Bern skriver om islam, religion och förhållandet till det sekulära. Han argumenterar för att en definition av samhället som sekulärt och av religion som kultur skapar öppningar för samlevnad. De i Lausanne verkamma sociologerna Philippe Gonzales och Joan Stavo-Debauge skriver om hur evangelikal kristna i USA har blivit politiserade genom lanseringen av idéen om ett så kallat kulturellt mandat, det vill säga idéen att kristna har mandat att härska över jorden. Tristan Storme, forskare i politisk teori vid *l'Université libre de Bruxelles* analyserar hur Carl Schmitts *Politische Theologie* fått nytt liv hos vänsterradikaler som Giorgio Agamben och Daniel Bensaïd. Ett tema är hur det religiösa som ett tag varit undanträngt nu kommer tillbaka i motståndet mot politiska teorier om liberal globalisering. Tidigare professorn i systematisk teologi, numera i teologihistoria i Lausanne, Pierre Gisel, arbetar i sin artikel med frågan vad återkomsten av det religiösa motivet står för.

FD Patrik Fridlund
Lund

Jonas Jonson, *Gustaf Aulén – biskop och motståndsmän* (Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2011) 438 sid.

Gustaf Aulén (1879–1977) är en av det svenska 1900-talets mest framträdande teologer. Hans innehållsrika och mångfasetterade liv, särskilt hans yrkesliv, pre-